

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАЛІЗОРУДНИХ ГІРНИЧО-ЗБАГАЧУВАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

А. Yu. Tsaruk

Taras Shevchenko Kyiv National University, Kyiv, Ukraine,
e-mail: tsaruk@ua.fm

SOCIO-ECONOMIC ESSENCE OF ECONOMIC EFFICIENCY OF IRON ORE MINING PLANTS PRODUCTION

Структурування диференційованих за значущістю напрямів реалізації господарської діяльності гірничо-збагачувальних підприємств дозволило виділити виробничу діяльність як один з головних та перспективних об'єктів для дослідження, з огляду на його ключове місце в економічній системі підприємства та значний системний і незворотний антропогенний вплив на навколишнє середовище.

Мета. Аналіз категорії „економічна ефективність виробничої діяльності“ в контексті функціонування гірничо-збагачувальних підприємств України.

Методика. Основною методикою дослідження є сукупність методів аналізу, синтезу, систематизації, формалізації, а також використання методу експертних оцінок для визначення сутності економічної ефективності виробничої діяльності гірничо-збагачувальних підприємств.

Результати. Надана класифікація економічної ефективності виробничої діяльності залізрудних гірничо-збагачувальних підприємств.

Наукова новизна. Запропонована авторська адаптація терміну „економічна ефективність“ у контексті виробничої діяльності залізрудних гірничо-збагачувальних підприємств, розроблена її класифікація та методика оцінки.

Практична значимість. Запропоновано комплексний інтегральний показник оцінки економічної ефективності виробництва залізрудних гірничо-збагачувальних підприємств.

Ключові слова: економічна ефективність, виробнича діяльність, залізрудне гірничо-збагачувальне підприємство, види економічної ефективності

Актуальність дослідження. Дніпропетровська область є однією з провідних флагманів урбанізаційних процесів в Україні, що значною мірою обумовлено власною локальною економічною системою, базованою на господарській діяльності більше ніж 700 крупних підприємств, що формують економічний результат на грошовому рівні в 157,4 млрд грн та на кількісному рівні в 17,7% від загального обсягу промислового виробництва держави в цілому. Сегментарне олігопольне становище металургійних підприємств Дніпропетровської області з низькою внутрішньою диверсифікацією капіталу, що підтверджується відносною долею на металургійному ринку в розмірах (від питомої ваги до України в цілому): 100% марганцевої руди, 79,8% залізної руди, 58,4% залізних труб, 48,7% сталі, 32,5% чавуну, – дозволяє визнати тенденції та результати аналізу гірничо-збагачувальних підприємств (далі ГЗП) Дніпропетровської області типовими для економічної моделі держави в цілому [1]. Струк-

турування диференційованих за значущістю напрямів реалізації господарської діяльності ГЗП дозволило виділити виробничу діяльність як один з головних та перспективних об'єктів для дослідження, з огляду на його домінуюче становище в економічній системі кожного ГЗП та значний системний і незворотний антропогенний вплив на навколишнє середовище.

Метою даної статті є здійснення аналізу категорії „економічна ефективність виробничої діяльності“ в контексті функціонування гірничо-збагачувальних підприємств Дніпропетровської області.

Завдання даної статті:

- визначити сучасний стан розробки терміну „економічна ефективність виробничої діяльності“ та ступінь їх адаптації до вивчення проблем галузі;
- здійснити класифікацію економічної ефективності виробничої діяльності ГЗП;
- запропонувати власну адаптацію терміну „економічна ефективність“ у контексті виробничої діяльності ГЗП.

Аналіз літературних джерел. Певні аспекти економічної ефективності виробничої діяльності гірничо-збагачувальних підприємств висвітлювалися у працях: П.І. Копач, Н.А. Нікіфорова, Д.В. Чілій у світлі вивчення процесів відходоутворення гірничо-збагачувальних комбінатів (далі ГЗК); А.А. Азарян, В.М. Амбросової, В.Д. Базилевич, Ю.Г. Вілкул, В.М. Геєць, Ю.П. Капленко, Л.П. Рибалко, Г.І. Рудько, Л.В. Тимошенко, С.М. Шагоян, С.Л. Устюжаніної, О.О. Циганкової, А.А. Чухно у змісті еколого-економічного аналізу діяльності підприємств даної галузі; Г.І. Купалової з позиції ефективного адміністрування на підприємстві і т. д.

Перші згадування категорії „ефективність“ в економічному сенсі зустрічаються у XVII ст. у роботах одного із засновників класичної політекономії В. Петті, який застосовував її в контексті синоніму до терміну „результативність“. У подальшому зміст даної категорії набув свого розвитку в кінці XIX ст. у працях В. Паретто та Й. Шумпетра, які фактично склали основу наукових досліджень сучасних учених [2]. Аналіз наукових літературних джерел свідчить про те, що, здебільшого, зміст даного поняття зводиться до відношення результату або до витрат, або до ресурсів, витрачених на його отримання, чим запроваджено витратний та ресурсний підходи до визначення критеріїв ефективності. Даної точки зору дотримуються, зокрема, В.Г. Андрійчук, О.О. Воронін, Г.В. Савицька, А.М. Турило, А.А. Турило, Т.С. Хачатурова, А.І. Хоронжий та інші вчені.

З іншої точки зору, термін „ефективність“ наданий у працях В.Д. Базилевича, який розглядає його в контексті ефективності виробництва та визначає його як категорію, що характеризує віддачу, результативність виробництва. На думку видатного науковця, дана категорія свідчить не лише про приріст обсягів виробництва, але й про те, якою ціною, якими витратами ресурсів досягається цей приріст, тобто свідчить про якість економічного зростання. Л.І. Федулова вважає, що ефективність є оптимальним співвідношенням задоволеності потреб певних груп у залежності від рівня реалізації інтересів учасників у процесі функціонування підприємства [3]. Ряд науковців розглядає економічну ефективність у контексті ефективності виробництва, вкладаючи наступний зміст у даний термін: узагальнене та повне відображення кінцевих результатів використання засобів, предметів праці й робочої сили на підприємстві за певний проміжок часу (І.М. Бойчик) [4]; результативність виробничого процесу, співвідношення між досягнутими результатами та витратами живої й упредметненої праці, що виражається досягнутим рівнем розвитку продуктивних сил і ступенем їх використання (В.І. Выборнов, В.С. Маврішев) і т. д.

У теорії виділяють чимало ознак для здійснення класифікації ефективності взагалі, та економічної ефективності зокрема. Провідні науковці В.М. Геєць та В.П. Семиноженко, розглядаючи ефективність у контексті інноваційного процесу, виокремлювали економічну, соціальну, екологічну та технологічну ефективність, акцентуючи увагу на тому, що кожна з

них характеризується своєю системою оцінювальних показників [5].

Російські вчені С.Н. Растворцева, В.В. Фаузер, В.Н. Задорожний, В.А. Залевська пропонують класифікацію: за ознакою суб'єкту управління та розглядають суспільну, муніципальну, галузеву та міжгалузеву ефективність; за ступенем збільшення ефекту науковці розрізняють первісну, що передбачає одноразовий ефект, та мультиплікаційну або багаторазово повторювану ефективність [6]. Т.В. Полозова дотримується класифікації економічної ефективності за: метою визначення, що передбачає абсолютну (визначається на всіх рівнях господарювання та характеризує загальний економічний ефект порівняно з окремими видами витрат або ресурсів) та порівняльну ефективність (визначає найбільш економічно вигідний варіант вирішення задачі підприємства); результатом діяльності, розрізняючи виробничо-технологічну (характеризує вдосконалення техніки, технології, упровадження нововведень), виробничо-економічну (стосується результатів роботи структурних підрозділів і підприємства в цілому) і соціально-економічну ефективність (розкриває показники задоволення потреб населення, умови праці робітників, відповідність виробничих відносин рівню продуктивних сил) [7].

Виклад основного матеріалу. Якщо ж розглядати класифікацію ефективності, то вона набуває наступних значень :

1. За формами:

а) аллокативна – оптимальне розміщення вичерпних мінеральних ресурсів у структурі виробництва товарів, що користуються найбільшим моментальним попитом на ринку;

б) х-ефективна – концепція ефективності, базована на досягненні найбільших показників у виробництві продукції ГЗК при врахуванні інноваційного та ресурсного аспекту, проте, з ігноруванням інших елементів системи виробництва;

в) х-неефективна – концепція економічно хибного скорочення капіталізаційних процесів та процесів диверсифікації, що викликано бажанням зменшення ризиковості в діяльності ГЗК та гарантуванні мінімального, але сталого доходу від господарської діяльності;

г) соціально-економічна – концепція сталого економічного розвитку з пріоритетним фінансуванням соціальних інститутів;

ґ) екологічно-реституційна – концепція максимально можливого нівелювання антропогенних факторів роботи ГЗК, базована на відповідності існуючого стану природного середовища встановленим екологічним маркерам.

2. За видами:

а) за характером руху капіталу: ефективність інвестиційної діяльності; ефективність капітальних витрат; ефективність фінансування інноваційної діяльності тощо;

б) за структурними рівнями: макроструктурна / коеволюційна; мезоструктурна; мікроструктурна;

в) за вектором розповсюдження ефекту: унітарна та мультиплікаційна;

г) за темпоральними ознаками: ретроспективна, ф'ючерсна (очікувана);

г) за рівнем реалізації ефекту: локальна; національна; міжнародна;

д) за ступенем охоплення економічних показників: суцільна та вибіркова;

е) за ступенем валідності показників: валідна та невалідна;

є) за рівнем біфуркаційної стійкості: біфуркаційно стійка (незалежна від зовнішніх факторів та не обумовлена ними) та біфуркаційно мобільна /нестійка (залежна від зовнішнього середовища та їм обумовлена).

З огляду на неуніфікованість категорії „економічна ефективність“, обов'язковим видається формування комплексного, за структурою, терміну, що буде одним з базових елементів для аналітичного дослідження діяльності ГЗК. Слід зазначити, що структурне та змістовне навантаження категорії „економічна ефективність“ для виробничої та природоохоронної діяльності буде мати суттєві відмінності, що не дозволить синтезувати тотожний для обох видів діяльності термін. Загальнонауковий термін економічної ефективності не може без адаптації бути застосований до конструкції „економічної ефективності діяльності ГЗК“ у зв'язку з більшою узагальненістю загальнонаукового терміну, що виявляється в:

- не врахуванні значної кількості істотних економічних показників, що впливають на економічну ефективність діяльності ГЗК;

- неможливості структурного та поетапного аналізу діяльності ГЗК в умовах застосування адаптованого для всіх видів господарської діяльності терміну „економічної ефективності“, що може призвести до значної похибки в результатах аналізу одного зі структурних елементів виробництва ГЗК чи всієї системи в цілому;

- залишенні поза увагою періодів циклічного обертання коштів у сегменті виробництва ГЗК – потенційно може призвести до значної похибки в розрахунках, що буде викликана, наприклад, відсутністю поділу ефективності капіталовкладень у поновлення виробничого циклу та ефективності від придбання основних засобів, що істотно відрізняються за строками обороту;

- відсутності можливості встановлення причинно-наслідкових зв'язків у структурі динаміки базових індикаторів ефективності, що може призвести до невірної трактування отриманих результатів;

- економічній взаємозалежності різних елементів системи виробництва ГЗК – неможливо з високою вірогідністю визнати неефективним вкладення капіталу, наприклад, у сферу виробничої безпеки, що є неліквідною за суттю, виходячи з того, що сфера виробничої безпеки тісно пов'язана з усіма сегментами системи виробництва на ГЗК.

Виходячи з усього вищенаведеного, економічну ефективність виробництва ГЗК можна визначити за допомогою загальнонаукового поняття чи математичного коефіцієнту. Економічна ефективність виробництва ГЗК (загальнонаукова) – це якісна характери-

стика господарської діяльності ГЗК, що систематизує економічні показники витрат на виробничий цикл та отриманих від нього результатів із маркетинговими показниками та стратегічними цілями суб'єкту в цілому на певному проміжку часу.

Базуючись на наведеному вище, сформуємо поняття „економічної ефективності виробничої діяльності ГЗК“ Дніпропетровської області, що являтиме собою синтетичний коефіцієнт, що є сумою наступних коефіцієнтів: капіталізації виробничого процесу; трудових ресурсів; сировинного потенціалу; коефіцієнту наукоємності/інновацій; ринкової кон'юнктури; структурної дифузії; ф'ючерсних показників; адміністративних витрат; витрат на отримання дозволів/ліцензій; коефіцієнту ризиковості; витрат на погашення санкцій; маркетингових витрат; прибутку/збитку від реалізації продукції; частини капітальних внесків, що амортизуються в зазначеному періоді; коефіцієнту диверсифікованості капіталу; рівня хеджування; коефіцієнту керованості та коефіцієнту хреманістичності; фіскальних витрат, що вираховані на підставі економічних показників підприємств ГЗК Дніпропетровської області в обмеженому часовому періоді.

Перше, що потребує пояснення після наведеного поняття досліджуваного терміну, – це обрана форма дефініції, а саме – форма математичного коефіцієнту. Форма математичного коефіцієнту є найбільш вдалою для узагальнення складних економічних категорій, що важко чи неможливо систематизувати за допомогою інших форм. Другим аспектом є аспект підрахунку математичного значення, що неможливий без формування однорідної структури показників – саме з цією метою всі наведені елементи структуровані у вигляді коефіцієнтів, значення яких буде наведено нижче. Третім аспектом є обґрунтоване розширення переліку коефіцієнтів, що є стандартними для виробничого процесу. Зазначене розширення зроблене у зв'язку з наявністю категорії „економічна“, що створює критичну неможливість зведення ефективності виробничого процесу до формальної продуктивності, з огляду на потребу виявлення прибутковості виробничого циклу, що не може формалізуватися в собівартості продукту після його виробництва, а може тільки уособлюватися в акцептованій покупцем ціні та сформованому після цього прибутку.

Коефіцієнт „економічна ефективність виробництва ГЗК“ складається з (усі коефіцієнти поділяються на від'ємні (В) або дестимулятори, та позитивні (П) або стимулятори):

- (П) капіталізації виробничого процесу ($K_{\text{квл}}$) – коефіцієнт, що є співвідношенням розміру матеріальних внесків власника господарюючого суб'єкту до рівня потреби у відновленні виробничого циклу на рівні попереднього за періодом виробничого циклу. Дає змогу встановити формальну політику власника до об'ємів виробництва: секвестр/згорання (менше 1), відтворення (1), розширення (більше 1 – потребує уточнення за видом: екстенсивне розширення чи інтенсивне) (тут і надалі – порівняльні значення коефіцієнтів базовані на проведеному заочному письмово-

му багаторівневого анонімному індивідуальному експертному опитуванні (за методом Дельфі) двадцяти фахівців у сфері економічної ефективності виробництва ГЗК Дніпропетровської області з подальшим формуванням результатів на підставі їх визнання кваліфікованою більшістю експертів);

- (П) трудових ресурсів ($K_{\text{тр}}$) – співвідношення витрат на трудовий капітал (тільки той, що приймає участь у виробництві, без адміністративного сегменту) до собівартості виготовленої продукції за вказаний проміжок часу. Виявляє питому вагу трудових ресурсів у структурі собівартості кінцевого продукту: менше 0,15 – наднизьке; 0,15–0,35 – помірне; 0,35–1 – високе;

- (В) сировинного потенціалу ($K_{\text{сп}}$) – співвідношення витрат на придбання сировини/матеріалів для виготовлення кінцевого продукту та собівартості кінцевого продукту. Значення: менше 0,1 – не ресурсоємні; 0,1–0,5 – ресурсоємні; 0,5–0,9 – ресурсозалежні;

- (П) коефіцієнту наукоємності/інновацій ($K_{\text{н/і}}$) – співвідношення витрат на інновації у виробничому процесі до собівартості продукту. Значення: менше 0,1 – консервативний; 0,1–0,25 – прогресивний; 0,25–0,9 – венчурний;

- (П) ринкової кон'юнктури ($K_{\text{рк}}$) – співвідношення абсолютного розміру моментального попиту на виготовлену продукцію до кількості виготовленої продукції за один виробничий цикл. Значення: менше 1 – втраченої нагоди; 1 – адекватного менеджменту; більше 1 – перевиробництва;

- (П) структурної дифузії ($K_{\text{сл}}$) – коефіцієнт, що демонструє можливості диверсифікації капіталу господарюючого суб'єкту з аналізованого виробничого процесу до іншого в результаті дій в аспекті кризового менеджменту, викликаних від'ємними результатами економічних періодів. Значення: 0–0,15 – аналізований виробничий процес є пріоритетним, диверсифікація малоімовірна; 0,15–0,5 – диверсифікація ймовірна з метою недопущення структурної стагнації; 0,5–1 – аналізований виробничий цикл не є пріоритетним у структурі діяльності господарюючого суб'єкту;

- (П) ф'ючерських показників ($K_{\text{фп}}$) – співвідношення прогнозованого зростання/згорання попиту на ринку до кількості виготовленої продукції в аналізованому виробничому циклі. Значення: менше 0 – неперспективний; 0–0,5 – значного зниження попиту; 0,5–1 – помірного зниження попиту; більше 1 – перспективний;

- (В) адміністративних витрат ($K_{\text{аб}}$) – співвідношення витрат на адміністрування виробництва до собівартості кінцевого продукту. Значення: менше 0,05 – ефективного адміністрування; 0,05–0,1 – надмірної бюрократизації; вище 0,1 – неефективного адміністрування;

- (В) витрат на отримання дозволів/ліцензій ($K_{\text{в-д/л}}$) – співвідношення розподіленої частини ціни ліцензії/дозволу на аналізований період (відношення вартості ліцензії до строку її дії) до оптової ціни на всю продукцію, що була виготовлена за виробничий період, що аналізується. Значення: менше 0,05 – високоліквідні; 0,05–0,1 – ліквідні; 0,1–0,25 – опціонально ліквідні; 0,25–1 – мало ліквідні / неліквідні;

- (П) коефіцієнту ризиковості ($K_{\text{р}}$) – співвідношення рівня застрахованого оборотного капіталу (за від'ємністю франшизи) до середньозваженої ціни на весь товар, що виготовлено в аналізованому періоді (приймаються до уваги тільки ті ринки, де виробник мав змогу реалізувати щонайменше 15% виготовленої продукції в якнайменше трьох з попередніх п'яти аналогічних аналізованому періодах). Значення: 0–0,1 – низької біфуркаційної стійкості; 0,1–0,5 – помірної біфуркаційної стійкості; вище 0,5 – біфуркаційно стійкі;

- (В) витрат на погашення санкцій ($K_{\text{внс}}$) – співвідношення розміру нарахованих та тих, що набули законної сили санкцій за неправомірні дії, виявлені в межах виробничого процесу, до собівартості виготовленої продукції. Значення: 0–0,025 – ефективного первісного моніторингу; 0,025–0,1 – задовільного первісного моніторингу; вище 0,1 – незадовільного первісного моніторингу;

- (П) маркетингових витрат ($K_{\text{мв}}$) – співвідношення середньозваженої ціни на кількість продукту, що був додатково реалізований за рахунок збільшення попиту (різниця з попереднім періодом), до витрат на маркетингові заходи з просування власної продукції на ринок за попередній до аналізованого період. Значення: менше 0 та 0 – маркетинговий провал; 0,01–0,99 – маркетинговий прорахунок; більше 1 – маркетингова вдача;

- (П) прибутку/збитку від реалізації продукції ($K_{\text{п/з-рп}}$) – співвідношення отриманого прибутку від реалізації виготовленої продукції до собівартості виготовленої партії продукції. Значення: менше 0 – стагнаційне; 0–0,1 – мало ліквідне; 0,1–0,5 – ліквідне; вище 0,5 – надприбуткове;

- (В) частини капітальних внесків, що амортизуються в зазначеному періоді ($K_{\text{акв}}$) – співвідношення грошового еквіваленту амортизованої частини результату капітальних внесків (у ретроспективі до 10 років) до оптової ціни всієї партії виготовленої продукції за аналізований період. Значення: 0 – аморфне; 0,1–0,15 – помірного інвестування; 0,15–0,5 – агресивного інвестування; 0,5–0,7 – потенційно небезпечного інвестування; вище 0,7 – надризикового інвестування.

- (П) коефіцієнту диверсифікованості капіталу ($K_{\text{дк}}$) – співвідношення абсолютного показника витратної частини балансу виробництва аналізованого виробничого циклу до зведеної суми балансу виробництва паралельних за розвитком виробничих циклів у межах досліджуваного господарюючого суб'єкту в аналогічні часові періоди (у разі наявності альтернативних видів діяльності). Значення: 0,01–0,1 – значної диверсифікації; 0,1–0,4 – помірної диверсифікації; 0,4–0,75 – виробничого акценту; вище 0,75 – критично низької диверсифікації;

- (П) рівня хеджування ($K_{\text{рх}}$) – співвідношення ціни всіх деривативів (опціони, ф'ючерси, форвардні контракти), що за предмет угоди мають матеріальні блага, виготовлені у процесі аналізованого виробничого циклу, до оптової ціни всієї партії продукції. Значення: 0–0,2 – надризиковий / ринкозалежний; 0,2–0,6 – помірного ризику; 0,6–0,9 – незначного ризику; 1 – теоретичної відсутності ризиків з необхідні-

стю обов'язкового аналізу стану попиту на реалізовану товарну групу;

- (П) коефіцієнту керованості (K_k) – співвідношення закладених у балансі розрахункових економічних показників результату від виробничої діяльності до фактичного економічного результату на кінець облікового періоду (не аналізованого, а облікового). Значення: 1 – відмінного адміністрування; 1 +/- 0,2 – задовільного адміністрування; менше 0,8 – незадовільного адміністрування;

- (В) коефіцієнту хреманістичності (K_x) – співвідношення виведеного з економічного обігу господарюючого суб'єкту капіталу (за результатами попереднього періоду (частина прибутку)) з не утилітарною метою (дивіденди; накопичені на поточних рахунках кошти без руху; і т. п.) до вартості аналізованого виробничого циклу. Значення: 0 – динамічного розвитку; 0,1–0,25 – помірної хреманістичності; 0,25–0,5 – економічної нестабільності/невизначеності; вище 0,5 – надмірної хреманістичності;

- (В) фіскальних витрат (K_{fv}) – співвідношення суми всіх обов'язкових платежів, обов'язок до сплати яких виникає із діючих нормативів, що опосередковують правове поле реалізації виробничої діяльності аналізованого господарюючого суб'єкту, до чистого прибутку/збитків від реалізації виготовленої продукції: Значення: 0 та менше 0 – незадовільно; 1 та більше 1 – надмірного фіскального навантаження; 0,4–1 – значного фіскального навантаження; менше 0,4 – помірному фіскальному навантаженню.

Виходячи з наведеного вище, коефіцієнт економічної ефективності виробництва ГЗК дорівнюватиме

$$K_{EEBГЗК} = \frac{\sum_n K^+ + \sum_n K^-}{\sum_n n^+ - \sum_n n^-},$$

де $\sum K$ – сума коефіцієнтів стимуляторів та дестимуляторів відповідно; $\sum n^+$ – сума кількості всіх (позитивних та від'ємних) коефіцієнтів; $\sum n^-$ – сума кількості від'ємних коефіцієнтів.

Слід зазначити, що вказана модель економічної ефективності враховує номінальне значення економічних показників, без фіксування множинних причинно-наслідкових зв'язків їх виникнення. Одним із прикладів подібних випадків, що потребують обов'язкового додаткового аналізу, є випадок „імперативного менеджменту“.

Інструментом імперативного менеджменту, що застосовано до ПАТ „АрселорМіттал Кривий Ріг“, є інструмент фезербедингу (закріплення державою в угоді про приватизацію умов щодо збереження рівня робочої сили на виробництві). Застосування державою, при укладанні угоди про купівлю-продаж, зазначеного інструменту може вносити значні зміни до показників потреби в робочій силі на виробництві, які призведуть до похибки в аналітичних висновках у цілому.

Серед запланованих заходів, спрямованих на підвищення ефективності виробництва, серед ГЗК Дніпропетровської області можна виділити [1] наступні (таблиця).

Таблиця

Заходи, спрямовані на підвищення ефективності виробництва ГЗК Дніпропетровської області

Назва суб'єкту	Вектор модернізації	Номінальна вартість, млн грн	Очікувані результати
ПАТ „Арселор Міттал Кривий Ріг“	Установка „піч-квш“ та МБЛЗ у діючому конвертерному цеху (I, II, III етапи)	3130	Поетапний перехід із розливи у зливки на маршрут безперервної розливки сталі
ПАТ „Північний ГЗК“	Будівництво комплексу циклічно-потокової технології скельних порід розкриття Першотравневого кар'єру	2890	Підтримка обсягів видобутку руди та зниження собівартості продукції
ПАТ „Інгuleцький ГЗК“	Будівництво II пускового комплексу магнітно-флотажного доведення концентрату	299,5	Підвищення конкурентоздатності шляхом виробництва концентрату високої якості (не менше 67% вмісту заліза), річна потужність двох пускових комплексів МФДК становитиме 7 млн тонн
ПАТ „Південний ГЗК“	Реконструкція кар'єру у зв'язку з поглибленням, у т. ч. комплекс ЦПТ – горизонт 210 м	163,8	Підтримка проектної потужності кар'єру на рівні 22 млн тонн/рік та виключення з роботи залізничного транспорту на горизонтах нижчих 210 м
ПАТ „Центральний ГЗК“	Придбання нового технологічного гірничого та транспортного обладнання, модернізація дробарнозбагачувального обладнання, будівництво споруд хвостосховища	1610	Підтримка досягнутих обсягів виробництва залізничної сировини на рівні 6 млн тонн/рік концентрату, 2,2 млн тонн/рік – обкотишів

Як зазначає Г.І. Купалова, у сучасних умовах господарювання, коли особливого значення набуває проблема розробки та впровадження нових підходів до природокористування та ресурсозбереження, однією з необхідних передумов підвищення рівня інвестиційної привабливості регіонів є необхідність формування оптимальної системи економічного стимулювання екологізації експортоорієнтованих галузей національної економіки, що покликана знизити нега-

тивний екологічний вплив виробництва та запобігти порушенню екологічної рівноваги в навколишньому природному середовищі [8]. У зв'язку з цим, напрям природоохоронної діяльності безумовно є перспективним для здійснення подальших досліджень у контексті виробничої діяльності гірничо-збагачувальних підприємств Дніпропетровської області.

Висновки.

У межах проведеної вище роботи вдалося досягти поставленої мети та реалізувати всі завдання, що були поставлені. Характерною ознакою економічної ефективності виробничої діяльності гірничозбагачувальних підприємств Дніпропетровської області можна визнати низький потенціал до структурної уніфікації з огляду на необхідність отримання системних та точних даних. Зведення економічної ефективності виробничої діяльності до продуктивності є потенційно хибним та не дозволяє розкривати всі номінально значущі економічні показники. Врахування ефективності ГЗК за допомогою математичного коефіцієнту дозволяє поєднати якісну та кількісну характеристики різних, за математичним вираженням, економічних показників, що, проте, обов'язково потребують додаткового аналізу на предмет встановлення причинно-наслідкових зв'язків та динаміки їх видозмінення. Одним з найперспективніших для дослідження видів діяльності господарюючого суб'єкту, що тісно пов'язані з виробництвом на ГЗК, є природоохоронна діяльність.

Список літератури / References

1. Комплексна стратегія розвитку Дніпропетровської області на період до 2015 року, затверджена Рішенням Обласної ради від 24.06.2011 р. № 132-7/VI
Integrated Development Strategy of Dnipropetrovsk region to 2015, approved by the Regional Council on June 24, 2011 No.132-7/VI
2. Ковальчик О. Визначення економічної сутності дефініції „провайдинг ефективності“ [Електронний ресурс] / О. Ковальчик // Соціально-економічні проблеми та держава. – 2011. – Вип. 2 (5). – Режим доступу: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11koadpe.pdf>.
3. Kovalchuk, O. (2011), “Determining the economic substance of the term ‘effectiveness providing’”, *Socio-economic problems and the state*, Vol. 2 (5). available at: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11koadpe.pdf>
3. Турило А.А. Оцінка результативності, ефективності, продуктивності та збитковості підприємства (на прикладі гірничо-збагачувальних комбінатів): монографія / Турило А.А., Турило А.М. – Кривий Ріг: „Етюд-Сервіс“, 2009. – 196 с.
4. Turylo, A.A. and Turylo, A.M. (2009), *Otsinka rezultatyvnosti, produktyvnosti i zbytkovosti pidpryemstva (na prykladi girnycho-zbagachuvalnykh kombinativ)* [Evaluation of Effectiveness, Efficiency, Productivity and Business Losses (on Mining Plants Basis)], Monograph, Etude Service, Kryvyi Rih, Ukraine.
4. Економіка підприємства / За ред. І.М. Бойчик. – К.: „Атика“, 2004. – 479 с.

Boychyk, I.M. (2004), *Ekonomika pidpryemstva* [Enterprise Economy], Atika, Kyiv, Ukraine.

5. Геєць В.М. Інноваційні перспективи України / Геєць В.М., Семиноженко В.І – Харків: „Константа“, 2006. – 272 с.

Geiets, V.M. and Semynozhenko, V.I. (2006), [Innovative Prospects of Ukraine], Constant, Kharkiv, Ukraine.

6. Социально-экономическая эффективность регионального развития / Растворцева С.Н., Фаузер В.В., Задорожный В.Н., Залевский В.А.; отв. ред. С.Н. Растворцева. – М.: Экон-Информ, 2011. – 136 с.

Rastvortseva, S.N., Fauzer, V.V., Zadorozhny, V.N. and Zalevskiy, V.A. (2011), *Sotsyalno-ekonomicheskaya effektivnost regionalnogo razvitiya* [Socio-Economic Efficiency of Regional Development], Econom-Inform, Moscow, Russia.

7. Братанич М.В. Визначення сутності економічної ефективності та класифікація її видів / М.В. Братанич, Т.В. Полозова // Економіка промисловості. – 2010. – № 4. – С. 153–155

Bratanich, M.V. and Polozova, T.V. (2010), “Defining the essence of economic efficiency and its classification”, *Ekonomika promyslovosti*, no. 4, pp. 153–155.

8. Купалова Г.І. Екологічна складова системи показників інвестиційної привабливості регіонів України / Г.І. Купалова, Н.О.Коренева // Вісник Університету Банківської справи Національного банку України. – 2010. – № 3. – С. 133–136.

Kupalova, G.I. and Koreneva, N.O. (2010), “Ecological component in investment attractiveness indexes of regions of Ukraine”, *Journal of University of Banking of the National Bank of Ukraine*, no. 3. pp. 133–136.

Структурирование дифференцированных по значимости направлений реализации хозяйственной деятельности горно-обогатительных предприятий позволило выделить производственную деятельность как одну из главных и перспективных объектов для исследования, учитывая его ключевое место в экономической системе предприятия и существенное воздействие на окружающую среду.

Цель. Анализ категории „экономическая эффективность производственной деятельности“ в контексте функционирования горно-обогатительных предприятий Украины.

Методика. Основной методикой исследования является совокупность методов анализа, синтеза, систематизации, формализации, а также использование метода экспертных оценок для определения сущности экономической эффективности производственной деятельности горно-обогатительных предприятий.

Результаты. Представлена классификация экономической эффективности производственной деятельности железорудных горно-обогатительных предприятий.

Научная новизна. Предложено авторское объяснение термина „экономическая эффективность“ в контексте производственной деятельности железорудных горно-обогатительных предприятий, разработана ее классификация и методика оценки.

Практическая значимость. Предложен комплексный интегральный показатель оценки экономической эффективности производства железорудных горно-обогатительных предприятий.

Ключевые слова: экономическая эффективность, производственная деятельность, железорудное горно-обогатительное предприятие, виды экономической эффективности

Production activity of iron ore mining plants was considered as the main object of economic research in context of its influence on the environment and key role in enterprise actions.

Purpose. To study the “economic efficiency” of production activity as an economics category in the context of production activity of mining plants of Ukraine.

Methodology. The research is based on the methods of analysis, synthesis and formalizing. The method of

expert assessments was used for determination of the nature of economic efficiency of the mining plant production activity.

Findings. We have developed the classification of iron ore mining plants production activity by economic efficiency.

Originality. The author’s idea of ‘economic efficiency’ in the context of industrial activity of iron ore mining plants and its classification and assessment methodology have been developed.

Practical value. The comprehensive integral indicator for evaluation of production economic efficiency of iron ore mining plants has been suggested.

Keywords: economic efficiency, production activity, iron ore production plant, economic efficiency type

Рекомендовано до публікації докт. екон. наук Г.І. Купаловою. Дата надходження рукопису 12.02.13.

УДК 330.341

**Н.В. Касьянова, д-р екон. наук, доц.,
О.О. Тарасова, канд. екон. наук**

Донецький національний технічний університет, м. Донецьк, Україна, e-mail: nat_kas@ukr.net

МОДЕЛЬ ОЦІНКИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В РЕГІОНІ

**N.V. Kasianova, Dr. Sci. (Econ.), Associate Professor,
O.O. Tarasova, Cand. Sci. (Econ.)**

Donetsk National Technical University, Donetsk, Ukraine, e-mail: nat_kas@ukr.net

REGIONAL BUSINESS DEVELOPMENT ASSESSMENT MODEL

Мета. Розробка сценарно-динамічної моделі управління регіональною політикою на основі оцінки рівня розвитку підприємницької діяльності в регіоні, що дозволяє підвищити обґрунтованість відповідних управлінських рішень з урахуванням бюджетної, економічної та соціальної ефективності підприємництва.

Методика. Методологічною основою дослідження є класичні положення та фундаментальні праці зарубіжних і вітчизняних учених, статистичні дані, результати авторських досліджень проблем моделювання регіональної економічної політики. Використані методи імітаційного моделювання, порівняльного аналізу, наукової абстракції, узагальнення наукового досвіду сучасних теоретичних досліджень, системно-комплексний підхід.

Результати. Обґрунтовано, що ефективність розвитку підприємництва в рамках регіону визначається як результат досягнення бюджетної, економічної та соціальної ефективності. Запропонована сценарно-динамічна модель оцінки розвитку підприємництва, проведені чисельні експерименти, у результаті яких отримані різні сценарії розвитку сфери малого бізнесу в Донецькій області. Аналіз результативності значень показників за сценаріями дозволив визначити найбільш оптимальний варіант реалізації політики розвитку регіональної економіки з урахуванням встановлених завдань і пріоритетів.

Наукова новизна. Отримав подальший розвиток науковий підхід до обґрунтування ефективності розвитку підприємницької діяльності в рамках регіону за рахунок використання імітаційної сценарно-динамічної моделі, що дозволяє змоделювати альтернативні варіанти розвитку підприємництва в залежності від поставлених цілей шляхом коригування бюджетної, економічної та соціальної ефективності.

Практична значимість. Розроблена сценарно-динамічна модель є методичною основою формування регіональної економічної політики, спрямованої на розвиток підприємництва. Імітаційний механізм визначення нормативних параметрів бюджетної, економічної та соціальної ефективності дозволяє розробляти різні сценарії розвитку регіону та приймати економічно обґрунтовані управлінські рішення.

Ключові слова: регіональна політика, розвиток підприємництва, ефективність розвитку, сценарно-динамічна модель, імітаційне моделювання

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Успіх соціально-економічних перетво-

рень, забезпечення добробуту та соціальна стабільність країни зумовлюється розвитком підприємництва, і, перш за все, підприємництва на регіональному рівні. Ефективність підприємницької діяльності забезпечує економічний та соціальний розвиток регіону та країни в цілому. Так, за даними Держкомстату України, у